

Rapporteren ten behoeve van de strafrechter: de psyche geanalyseerd

MARC GROENHUIJSEN EN TIJS KOOLJMANS³⁵

1. Inleiding

Karel Oei is al heel lang een vaste waarde in de forensische psychiatrie. Hij is in de meest letterlijke zin van het woord een *bijzonder* hoogleraar. In het voorwoord op dit *liber amicorum* zijn de voornaamste verdiensten uit zijn loopbaan al de revue gepasseerd. Wij zullen hier dus niet herhalen hoeveel bundels met wetenschappelijke opstellen hij heeft geredigeerd of hoeveel promovendi hij met succes heeft weten te begeleiden. Wel stellen we er prijs op om op deze plaats uit te leggen waarom wij het een eer en een genoegen vinden om een bijdrage te leveren aan een boek dat is opgedragen aan een collega die al zo lang aan onze vakgroep is verbonden. Karel Oei is een niet gemakkelijk te doorgronden man. In sommige opzichten opereert hij enigszins mysterieus. Maar achter een façade van ondoorgrondelijkheid hebben wij eigenschappen ontdekt die hem in hoge mate sieren en die ons – en onze vakgroep – heel veel positiefs hebben opgeleverd. Karel is een opvallend hoffelijke man. Zijn optreden is kalm en waardig. Zijn stijl van opereren is gericht op de samenwerking met anderen. Hij probeert een brug te slaan tussen de forensische psychiatrie en het strafrecht. En wel in alle opzichten. Onderzoeksmatig brengt hij inzichten uit beide disciplines bij elkaar. En op persoonlijk vlak zoekt hij voortdurend toenadering met de collega's van het strafrecht. Daarbij stelt hij zich open en sociaal op. Wij kennen weinig bijzondere hoogleraren die zo vaak hebben deelgenomen aan de jaarlijkse excursies van de vakgroep. Slechts weinigen met een relatief kleine deelaanstelling zijn steeds aanwezig bij de memorabele momenten, de academische hoogtepunten van het vakgroepsritme, zoals oraties, promoties en dergelijke. Wij zijn hem dankbaar voor die bruggebouwersfunctie, voor dat makelaarsbestaan.

Ook voor de inhoud van onze beschouwing hebben we ons laten inspireren door het werk van Karel Oei. Deze collega heeft een enorme ervaring met de praktijk van de forensische rapportage. Die ervaring heeft hij gedurende vele jaren in het onderwijs doorgegeven aan generaties studenten. Zijn wetenschappelijke reflectie op dit terrein is neergeslagen in een aantal publicaties. Wij vonden het daarom passend om als eerbetoon aan onze vertrekkende collega Oei een opstel te schrijven over het rapporteren ten behoeve van de strafrechter.

Het Wetboek van Strafrecht is gebaseerd op de veronderstelling dat de persoon die een strafbaar feit begaat, daarvoor strafrechtelijk aansprakelijk kan worden gesteld omdat hem een verwijt kan worden gemaakt van de overtreding van de betreffende strafbepaling en hij de vrijheid en de mogelijkheid had om die strafbepaling niet te overtreden. Omgekeerd kan iemand niet worden gestraft voor een strafbaar feit wanneer hem daarvan geen verwijt kan worden gemaakt.³⁶

³⁵ Beide auteurs zijn hoogleraar straf(proces)recht aan *Tilburg University*.

³⁶ HR 14 februari 1916, *NJ* 1916, 681.

Die laatste situatie wordt beschouwd als een exceptie. Anders geformuleerd, het toerekenen van een strafbaar feit aan de dader – daarmee bedoelen wij: het vestigen van strafrechtelijke aansprakelijkheid – is in de systematiek van het materiële strafrecht het uitgangspunt, niet-toerekenen vormt de uitzondering. Eén van de wettelijke gronden die aan toerekening van het strafbare feit aan de dader in de weg staat, betreft de in artikel 39 Sr genoemde gebrekkige ontwikkeling of ziekelijke stoornis van de geestvermogens. Het dichotome stelsel van hetzij toerekenen hetzij niet-toerekenen, komt in de wettelijke formulering van deze strafuitsluitingsgrond tot uitdrukking. Een middenweg – gedeeltelijk toerekenen – kent de wet niet. Toch maakt ook dat laatste wel deel uit van de adviespraktijk zoals deze in de gedragskundige rapportage *pro justitia* gemeengoed is geworden. De vraag naar het volledig, (in verschillende gradaties) verminderd of in het geheel niet toerekenen van het strafbare feit aan de verdachte, vormt een der kernpunten van de rapportage. De wetenschappelijke houdbaarheid van dergelijke oordelen omtrent toerekenbaarheid is de voorbije jaren evenwel voorwerp van discussie gebleken.

Tegen de achtergrond van het feit dat het uiteindelijk de strafrechter is die een finaal oordeel moet geven over de (mate van) toerekening en zich met het oog daarop laat voorlichten door gedragskundigen, staan wij in deze bijdrage stil bij die discussie. De opbouw van dit opstel is als volgt. In paragraaf 2 wordt ingegaan op enkele in de literatuur gesignaleerde tekortkomingen van het huidige rapportagemodel en op een aantal aangedragen oplossingen onderscheidenlijk alternatieven voor het model. Vervolgens komt in paragraaf 3 aan de orde welke gevolgen de veranderende opvattingen omtrent de gedragskundige rapportage kunnen hebben voor de door de rechter te formuleren vraagstelling. Wij sluiten in paragraaf 4 af met enkele conclusies.

2. Problemen en oplossingen rondom de gedragskundige rapportage

In de hedendaagse praktijk bevat de gedragskundige rapportage *pro justitia* doorgaans de beantwoording van de volgende meervoudige vraagstelling:

1. Is onderzochte lijdende aan een ziekelijke stoornis en/of gebrekkige ontwikkeling van zijn/haar geestvermogens en zo ja, hoe is dat in diagnostische zin te omschrijven?
2. Hoe was dit ten tijde van het plegen van het tenlastegelegde?
3. Beïnvloedde de eventuele ziekelijke stoornis/gebrekkige ontwikkeling van de geestvermogens onderzochtes gedragskeuzes c.q. gedragingen ten tijde van het tenlastegelegde (zodanig dat het tenlastegelegde daaruit (mede) verklaard kan worden)?
4. Zo ja, kan de deskundige dan gemotiveerd aangeven: a. op welke manier dat geschiedde, b. in welke mate dat geschiedde, en c. welke conclusie met betrekking tot de mate van toerekeningsvatbaarheid op grond hiervan te adviseren is?
5. a. Welke factoren, voortkomend uit de stoornis van betrokkene, kunnen van belang zijn voor de kans op recidive? b. Welke andere factoren en condities dienen hierbij in ogenschouw genomen te worden? c. Is iets te zeggen over eventuele onderlinge beïnvloeding van deze factoren en condities?
6. Welke aanbevelingen van gedragskundige en van andere aard zijn te doen voor interventies op deze factoren en condities en hun eventuele onderlinge beïnvloeding en binnen welk juridisch kader zou dit gerealiseerd kunnen worden?³⁷

³⁷ Naast deze vragen wordt in voorkomende gevallen in de vraagstelling ook wel de volgende „nulvraag“ opgenomen: „0. Indien betrokkene weigert onderzocht te worden, tot welke overwegingen geeft die weigering aanleiding?“ Voorts komt men in rapportages *pro justitia* betreffende jeugdigen wel de volgende (aanvullende) vragen tegen: „7. Indien u adviseert tot plaatsing in een inrichting voor jeugdigen, kunt u dan aangeven: a. waarom deze maatregel in het belang geacht kan worden van een zo gunstig mogelijke verdere ontwikkeling van verdachte? b. welke inrichting de voorkeur heeft? 8. (alleen van

Het samenstel van vraag 3 en 4 opent de deur naar een verfijnd gedragskundig oordeel omtrent de mate van toerekenbaarheid en wel aan de hand van een vijfpuntsschaal: het feit kan volledig aan de dader worden toegerekend; in enigszins of licht verminderde mate; in verminderde mate; in sterk verminderde mate en in het geheel niet. Van Marle betoogt dat „van verschillende zijden is getracht de verschillende graden van toerekeningsvatbaarheid te operationaliseren maar [dat] dit nooit heeft geleid tot verder wetenschappelijk onderzoek waarin de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid wordt getest”.³⁸ Beukers vat de kritiek op de praktijk van het rapporteren aldus samen dat „er binnen de gedragswetenschappen en de psychiatrie geen wetenschappelijke evidentie bestaat voor de met deze vijfpuntsschaal gesuggereerde exactheid”.³⁹ Van Kuijk betoogt dat „deskundigen in een en dezelfde casus tot verschillende oordelen komen”.⁴⁰ De Ruiters en Hildebrand noteren dat „de adviezen die in Nederlandse literatuur gegeven worden over wat onder de verschillende categorieën (van toerekenbaarheid; MSG & TK) dient te worden verstaan, niet eenduidig [zijn]”.⁴¹

Deze kritiek liegt er niet om. Als het bijvoorbeeld zo zou zijn dat de rechter aan de hand van een bepaald gedragskundig rapport oordeelt dat het feit in sterk verminderde mate aan de verdachte moet worden toegerekend terwijl de rechter aan de hand van een ander gedragskundig rapport (naar aanleiding van een onderzoek waarin dezelfde onderzoeksmethodiek is gehanteerd als in het eerstgenoemde rapport) over dezelfde verdachte tot het oordeel zou zijn gekomen dat het strafbare feit in licht verminderde mate aan de verdachte moet worden toegerekend, dan kan dat verschil in uitkomst leiden tot navenante verschillen in, bijvoorbeeld en met name, de sanctietoemettingsbeslissing, in het bijzonder in situaties waarin de rechter een zogenaamd combi-vonnis⁴² overweegt. Want hoewel „de stelling dat geen straf mag worden opgelegd die zwaarder is dan door de schuld van de dader wordt gerechtvaardigd, geen steun [vindt] in het recht”⁴³, lijkt het niet te gewaagd te veronderstellen dat de rechter in voorkomende gevallen bij de bepaling van de duur van de gevangenisstraf wel rekening houdt met de mate waarin het

---

toepassing als onderzochte ten tijde van het plegen van het feit tussen de 16 en 18 jaar oud was) Zijn er argumenten gelegen in de persoonlijkheid van de betrokkene, die zouden moeten leiden tot het al dan niet toepassen van het meerderjarigenstrafrecht? 9. In hoeverre komen er uit het onderzoek bevindingen naar voren die niet aan de orde gekomen zijn in bovenstaande vragen maar wel van belang zijn met betrekking tot de ontwikkeling en opvoeding van jeugdige en/of bij eventueel te nemen beslissingen?” Op de (voor) vraag aan de hand van welke criteria wordt bepaald in welke zaken om een gedragskundige rapportage wordt gevraagd, gaan wij in deze bijdrage niet nader in. Zie daarover W.J.F.M. van Kordelaar, *Beslissingsondersteuning onderzoek Geestvermogens in het strafrecht voor volwassenen*, Deventer: Kluwer 2002.

³⁸ H.J.C. van Marle, „Van vakmanschap naar meesterschap: eisen te stellen aan de forensische gedragsdeskundigenrapportage”, in: H.J.C. van Marle, P.A.M. Mevis & M.J.F. van der Wolf (red.), *Gedragskundige rapportage in het strafrecht*, Deventer: Kluwer 2008, p. 155-176, i.h.b. p. 170-171.

³⁹ M.M. Beukers, „De psychische stoornis in het strafrecht”, in: B.A. Blansjaar, M.M. Beukers & W.F. van Kordelaar (red.), *Stoornis en delict. Handboek psychiatrische en psychologische rapportage in strafzaken*, Utrecht: De Tijdstroom 2008, p. 9-27, i.h.b. p. 15.

⁴⁰ Y. van Kuijk, „De vraag naar en de rechterlijke weging van de gedragskundige expertise”, *DD* 2005, 43, p. 627-641, i.h.b. p. 633. Zie ook J.W. Hummelen & D.H. de Jong, „Toerekeningsvatbaarheid en toerekenen: de conclusie van de gedragsdeskundige versus het oordeel van de strafrechter”, in: H.B. Krans, A.T. Marseille, F. Vellinga-Schootstra & P.C. Westerman (red.), *De deskundige in het recht*, Zutphen: Paris 2011, p. 145-155.

⁴¹ C. de Ruiters & M. Hildebrand, „Over toerekeningsvatbaarheid”, in: P.J. van Koppen, H. Merkelbach, M. Jelusic & J.W. de Keijser (red.), *Reizen met mijn Rechter*, Deventer: Kluwer 2010, p. 805-817, i.h.b. p. 810.

⁴² Onder combi-vonnis verstaan wij in het verband van deze bijdrage de combinatie van gevangenisstraf met TBS.

⁴³ Zie o.a. HR 12 november 1985, *NJ* 1986, 327 m.nt. ThWvV.

feit aan de verdachte wordt toegerekend.⁴⁴ Scherper geformuleerd: als die mate van toerekening wordt bepaald aan de hand van een wetenschappelijk niet te onderbouwen en (daardoor) min of meer willekeurig oordeel van een gedragsdeskundige, dan is dat bepaald problematisch.

Bij deze stand van zaken verbaast het dan ook niet dat de in 2009 opgestelde conceptrichtlijn psychiatrisch onderzoek en rapportage in strafzaken van de Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie inhoudt dat een gradering in de genoemde vijf schalen „vanuit de huidige stand van de medische wetenschap niet kan worden onderbouwd“. De Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie beveelt in deze conceptrichtlijn aan om voor de advisering aan de rechter over het toerekenen uit te gaan van drie opties: 1) het advies om toe te rekenen (er is geen psychische stoornis die van invloed is geweest op het tenlastegelegde); 2) het advies om niet toe te rekenen (er is een psychische stoornis die het tenlastegelegde heeft veroorzaakt) en 3) het advies om in een verminderde mate toe te rekenen (er is sprake van een psychische stoornis die weliswaar invloed uitoefende op het tenlastegelegde, maar daar niet als enige factor toe heeft geleid).⁴⁵ In de conceptrichtlijn wordt een en ander feitelijk als volgt uitgewerkt:

„De psychiater die rapporteert pro Justitia dient in alle gevallen zo nauwkeurig en objectiveerbaar mogelijk een functionele beschrijving [te] geven van de relatie tussen individuele pathologie en symptomatologie met het tenlastegelegde. De mate van invloed op het gedrag moet zo goed mogelijk omschreven en onderbouwd worden. Dit dient zodanig [te] gebeuren dat de rechter kan afwegen wat dat betekent voor het toerekenen van schuld aan de verdachte voor het tenlastegelegde en het opleggen van een sanctie. Dat biedt ook de mogelijkheid om ter rechtszitting het verband tussen stoornis en tenlastegelegde duidelijk te behandelen, door het bevragen van de gedragsdeskundige. Op deze manier worden de verantwoordelijkheden van psychiater en rechter beter onderscheiden.“

Hummelen en De Jong stellen dat deze (concept)aanbeveling voorbij gaat aan het verschil tussen toerekeningsvatbaarheid en toerekenen.⁴⁶ Indien toerekeningsvatbaarheid al een „houdbaar“ begrip zou zijn, dan blijft volgens deze auteurs het essentiële verschil dat bij toerekenen normatieve overwegingen een rol spelen en dat dit niet het geval is bij de bepaling van de mate van toerekeningsvatbaarheid.⁴⁷ Het is (voor ons) de vraag of dit op zichzelf terecht als zodanig aangeduide verschil werkelijk door de conceptrichtlijn wordt miskend. Belangrijker is evenwel dat Hummelen en De Jong een „alternatief model“ voorstellen dat hier nadere aandacht verdient.

⁴⁴ Zie bijv. Hof Arnhem 18 mei 2011, *LJN BQ4981*: „Vanuit een oogpunt van vergelding en beveiliging van de samenleving acht het hof in beginsel de maximumstraf voor doodslag aangewezen, te weten vijftien jaar. Anderzijds heeft het hof rekening te houden met het feit dat verdachte verminderd toerekeningsvatbaar is. Op grond daarvan zal het hof, mede gelet op de naast de gevangenisstraf op te leggen maatregel, deze straf beperken tot twaalf jaar.“ Vgl. voorts Rb Haarlem 24 november 2009, *LJN BK4178* en C. Kelk & R.S.B. Kool, „Sanctieoverwegingen in relatie tot de mate van (on)toerekenbaarheid en de ernst van de feiten“, *DD* 2004, 50, p. 653-663.

⁴⁵ Conceptrichtlijn Psychiatrisch Onderzoek en Rapportage in Strafzaken („pro Justitia“), p. 31-32. Zie www.nvvp.net.

⁴⁶ Hummelen & De Jong 2011, p. 146. D.H. de Jong & G. Knigge, *Het materiële strafrecht*, veertiende druk, Deventer: Kluwer 2003, p. 148 stellen terecht dat de term „ontoerekeningsvatbaarheid“ niet juist is omdat deze suggereert dat het om een min of meer permanente eigenschap van de dader gaat, om een persoonlijkheidskenmerk dat de dader van iedere strafrechtelijke aansprakelijkheid uitsluit; art. 39 Sr draait evenwel om de vraag of het strafbare feit aan de dader kan worden toegerekend.

⁴⁷ Hummelen & De Jong 2011, p. 146.

Volgens Hummelen en De Jong ontbeert het begrip toerekeningsvatbaarheid een (gedragsdeskundige) operationalisering. Dientengevolge is het niet goed mogelijk om gedragsdeskundigen bij de opleiding tot *pro justitia* rapporteur aan te leren hoe dit begrip moet worden toegepast, zodat het geen verwondering wekt dat verschillende rapporteurs tot uiteenlopende conclusies kunnen komen bij eenzelfde casus. Zoals hierboven is aangegeven, wordt thans van de gedragsdeskundige een antwoord verlangd op de vraag in welke mate de stoornis van invloed is geweest ten tijde van het delict. Hummelen en De Jong stellen echter de retorische vraag of het voor een gedragsdeskundige wel mogelijk is de invloed van de stoornis op het ten laste gelegde feit – in termen van causaliteit – te kwantificeren.

Deze auteurs stellen zich op het standpunt dat een gedragsdeskundige de invloed van een psychische stoornis op het tenlastegelegde kan beschrijven aan de hand van eventueel aanwezige stoornissen in de drie groepen van psychische functies: de cognitieve functies (die met het denken te maken hebben); affectieve functies (die betrekking hebben op het gevoelen: stemming en emoties) en conatieve functies (die gaan over het willen, streven en handelen).⁴⁸ In de benadering van Hummelen en De Jong zou de gedragsdeskundige per gestoorde en intacte functie kunnen beschrijven of en, zo ja, op welke wijze deze een rol heeft gespeeld bij het delictgedrag. Hoewel naar het ons voorkomt het blootleggen van die rol evenmin geheel zal kunnen worden ontdaan van een causaliteitsoordeel ten aanzien van stoornis en delict, maken Hummelen en De Jong duidelijk dat ook het beschrijven van intacte functies van belang is om een goed beeld te verkrijgen van de mogelijkheden tot compensatie van de gestoorde functies die bij het delictgedrag een rol hebben gespeeld. In het rapportagemodel dat deze auteurs voorstaan moet tot uitdrukking worden gebracht dat een stoornis van een psychische functie samenhangt met zowel de psychische stoornis als met contextuele omstandigheden: de invloed van het aandeel van een stoornis kan niet worden geïsoleerd van contextuele factoren maar wel kunnen de op de gestoorde psychische functies inwerkende contextuele factoren worden benoemd. Uiteindelijk kan in dit model de weging van de invloed van de gestoorde psychische functie(s) bij het tenlastegelegde worden weergegeven in termen van 1) geen of geringe invloed, 2) een duidelijke invloed of 3) een zeer sterke invloed.

3. Consequenties voor de vraagstelling door en de voorlichting aan de rechter

In het voorgaande gaven wij een beknopt overzicht van de discussie die met name in gedragskundige kring is ontstaan omtrent de wetenschappelijke houdbaarheid van het rapporteren overeenkomstig een vijfpuntsschaal en omtrent de wijze waarop de gesignaleerde problemen dienaangaande kunnen worden opgelost via „rapporteren nieuwe stijl“. Daarbij moet niet uit het oog worden verloren dat de rapportage *pro justitia* een dienende rol speelt in het strafproces. De gedragsdeskundige licht de rechter voor omtrent de persoon van de verdachte met het oog op het door de rechter te verrichten onderzoek en de door hem te nemen beslissingen. Een van die beslissingen kan zijn het uitspreken van de volledige ontoerekenbaarheid als bedoeld in artikel 39 Sr. In die beslissing komt de overwegende invloed van de stoornis op het delict tot uitdrukking. Het vaststellen – door de rechter – van een causaal verband tussen stoornis en delict is hier (dus toch) aan

⁴⁸ Zie over deze functies L.H.W.M. Kaiser, *Psychiatrie toegelicht*, zesde druk, Antwerpen – Apeldoorn: Garant 2007, p. 49.

de orde. In dat geval kan de plaatsing in een psychiatrisch ziekenhuis op de voet van artikel 37 Sr in beeld komen.

Dat ligt anders bij de oplegging van de terbeschikkingstelling (TBS). Artikel 37a Sr bepaalt dat TBS kan worden opgelegd wanneer bij de verdachte „tijdens het begaan van het feit“ een psychische stoornis bestond. Er wordt derhalve door de wet geen causaal verband geëist, doch „slechts“ een temporeel verband; een gelijktijdigheidsverband.⁴⁹ In de rechtspraak van de Hoge Raad wordt het aldus uitgedrukt dat de eis dat de rechter vaststelt dat de bewezen verklaarde feiten het gevolg zijn van de geestesgesteldheid van de verdachte, geen steun vindt in het recht.⁵⁰ Hoewel de wet (en in navolging daarvan de Hoge Raad) geen causaal verband tussen stoornis en delict eist om TBS te kunnen opleggen, kan – zo werd ook hiervoor in paragraaf 2 betoogd – inzicht in de mate van toerekenbaarheid voor de rechter wel van belang zijn met het oog op de sanctietoemettingsbeslissing, vooral als de rechter de oplegging van (niet alleen TBS maar ook) gevangenisstraf overweegt. In de gangbare vraagstelling zoals deze in paragraaf 2 is gepresenteerd, koerst de rechter niet (expliciet) op een gedragskundig advies dat is opgesteld aan de hand van de gememoreerde vijfpuntsschaal. Dat zou anno 2011 ook niet (meer) voor de hand liggen, gelet op de genoemde kritiek op de invloed van die schaal op de gedragskundige rapportage.

In het verlengde van deze vaststelling verdient opmerking dat de gangbare vraagstelling zich niet verzet tegen het opstellen van een gedragskundig advies aan de hand van de door de meergenoemde conceptrichtlijn psychiatrisch onderzoek en rapportage in strafzaken gepropageerde driepuntsschaal. Mevis vraagt zich, in het bijzonder ten aanzien van het „middengebied“ van het in verminderde mate toerekenen, af of deze driepuntsschaal niet te grof is.⁵¹ Nu zal deze auteur niet daarmee bedoelen te betogen dat de vijfpuntsschaal onverkort gehanteerd moet blijven worden. Veeleer plaatst hij deze vraag in de sleutel van de dialoog tussen rechter en gedragsdeskundige waar hij opmerkt dat het van belang blijft dat de gedragskundige de rechter, zo genuanceerd als mogelijk is, er over inlicht of en, zo ja, in hoeverre het delict valt te verklaren vanuit een stoornis waarvan is vastgesteld dat verdachte daar, ten tijde van het delict, aan leed. Deze benadering – die ons op zichzelf als juist voorkomt – roept de vraag op of de gangbare vraagstelling een dergelijke dialoog toelaat en wel op een zodanige wijze dat de gesignaleerde „valkuilen“ van een vijfpuntsschaal worden vermeden.

Volgens ons is dat inderdaad het geval. Aanknopingspunten voor dit standpunt ontlenen wij aan het geschetste door Hummelen en De Jong voorgestane model waarin de werking van de psychische functies van de verdachte wordt beschreven en waarin wordt geëxpliciteerd dat een stoornis van een psychische functie samenhangt met zowel de psychische stoornis als met contextuele omstandigheden. Dat dit model uitmondt in een gedragskundig oordeel omtrent de invloed van de gestoorde psychische functies bij het tenlastegelegde in termen van „slechts“ een zeer sterke invloed, een duidelijke invloed, of geen invloed, ligt daarbij voor ons voor de hand.

⁴⁹ Ten overvloede: zoals bekend kan TBS ook worden opgelegd in geval van volledige ontoerekenbaarheid.

⁵⁰ HR 13 maart 1979, *NJ* 1979, 364 m.nt. ALM en HR 22 januari 2008, *LJN* BC1311. Kritisch over deze rechtspraak is J. Bijlsma, „Het gelijktijdigheidsvereiste bij het opleggen van tbs. Een onderzoek naar een dubbelzinnig criterium“, *DD* 2010, 4, p. 51-74.

⁵¹ P.A.M. Mevis, „Conceptrichtlijn Pro Justitia-rapportage: meer investeren in communicatie blijft vereist“, *DD* 2010, 15, p. 185-204, i.h.b. p. 201. Vgl. J. van Mulbregt, „Over toerekenen en afrekenen“, in: F. Koenraadt & I. Weijers (red.), *Vrijheid en verlangen* (Mooij-bundel), Den Haag: Bju 2009, p. 273-292.

Belangrijker dan deze grofmazige uitkomst is – en dat beschouwen wij als een voordeel van de „integratieve“ benadering van Hummelen en De Jong wanneer deze wordt gehanteerd in samenhang met het „communicatiemodel“ dat door Mevis wordt bepleit – de nuance die aan de dag wordt gelegd in de rapportage omtrent de doorwerking van de gestoorde psychische functie(s) in het tenlastegelegde in het licht van de contextuele omstandigheden. Deze genuanceerde aanpak zal het vermoedelijk (evenals met de huidige rapportages *pro justitia* reeds het geval is) tevens mogelijk maken om inzicht te verschaffen in de vraag of er sprake is van recidivegevaar en, zo ja, hoe dat gevaar zich verhoudt tot de stoornis.⁵² Als belangrijk bijkomend voordeel zien wij dat in deze aanpak met het oog op de oplegging van (gevangenis)straf eveneens recht kan worden gedaan aan de mate waarin de stoornis heeft doorgewerkt in het strafbare feit.

4. Tot besluit

Wij ronden af. De wijze waarop omtrent de psychische gesteldheid van de verdachte wordt gerapporteerd door gedragsdeskundigen is de voorbije jaren voorwerp van fundamentele discussie geworden. In gedragsdeskundige kring zowel als in rechtsgeleerde kring zijn voorstellen geformuleerd voor verbetering van de rapportage *pro justitia*. In deze bijdrage hebben wij de introductie van een „integratief communicatiemodel“ bepleit. Het voordeel van een dergelijk model is dat het – met het oog op de eventuele oplegging van TBS – een genuanceerd beeld geeft van de onderlinge wisselwerking tussen de stoornis, de psychische functies van de verdachte en de contextuele omstandigheden, alsmede van de doorwerking van een en ander in het tenlastegelegde, terwijl het tegelijkertijd ondersteuning kan bieden aan een eventuele strafoplegging die recht doet aan de psychische toestand van de dader ten tijde van het delict.

---

⁵² Vgl. HR 9 november 1982, *NJ* 1983, 268 m.nt. A.C. „t Hart.